

Krisepsykiatri i 3 800 meters høyde

Aiguille du Midi er 3 800 m høy og kan nås ved hjelp av gondolheiser både fra Frankrike og Italia. Sommeren 2002 var jeg den eneste legen til stede blant 300 turister. På grunn av et voldsomt tordenvær ble vi isolert der oppe i seks timer. Panikk og høydesyke grep om seg. Det var en stor utfordring å bedrive krisepsykiatrisk arbeid på engelsk og fransk.

Vi var på feriereise i Italia, min mann og jeg, sommeren 2002. Vi opplevde de vakreste sommerkvelder, hete, krydderduftende dager og blått Middelhav. Vi drog også til Aostadalen, for å gå fotturer i fjellet. På en klar dag ville vi dra med sju gondolheiser over til Chamonix i Frankrike. Etter tre gondolheiser på den italienske siden, bestemte vi oss for å reise over isbreen til Aiguille du Midi, snu der og ta heisene ned igjen til bilen.

På Aiguille du Midi møttes fjellklatrerne og turistene. Fjellklatrerne ligger i teltleir et par hundre meter under toppen for å akklimatisere seg til Mont Blanc. Bussturistene tar gondolheisene over fjellet og blir plukket opp av bussen som kjører igjennom Mont Blanc-tunnelen. Andre turister gjør som oss, tar en heistur opp for å beundre utsikten.

Vi ankom toppen, som egentlig er to topper forbundet med en bro. Til den ene toppen kommer heisen fra Frankrike, til den andre heisen fra Italia. Det er trappehus og venteplass på begge toppene. På den franske siden er det et større hus med tørrklosett, restaurant og utsiktsplattform. Denne plattformen brukes også som landingsplass for helikopter.

Krise

Etter ti minutter på toppen hørte vi et skikkelig smell og bulder, og et forrykende tordenvær brøt løs. Vi ble jaget innendørs av heisvaktene, for vi befant oss inne i tordenskyen. Elektrisiteten ble utkoblet, heisene ble utkoblet, og vi levde lenge i uvisse over hva som skulle skje videre. De første to ti-

mene tok vi det med ro og tenkte at dette ordner seg.

Souvenirbutikken ble drevet av en kassadame. To-tre voksne franskmenn hadde et slags overoppsyn. Dessuten jobbet det noen studenter der. Vi kom i snakk med den ene studenten, som aldri hadde opplevd liknende. Han satt og vocket utgangen slik at ingen gikk ut. Det var fare for å bli truffet av lynnedslag. Et par engelske klatrere hadde reddet seg inn i siste liten. Ute hadde de vært «elektriske», fortalte de, håret hadde stått rett til værs, og det hadde slått gnister mellom dem, bokstavelig talt. Dette var to risi-

Gondolturene i det fantastiske fjellområdet er populære blant klatrere og turister

kosøkere (sensation seekers), som hadde sitt livs endorfinkick. De kjente Norge og hadde hoppet i Kjerrag!

Sykdom

Etter et par timer i 3 800 meters høyde kom hodepinen, kvalmen og diareen, i alle fall hos meg. Vi var isolert i seks timer sammen med ca. 300 turister, de fleste av dem tynnkledde og i sandaler og shorts – de skulle jo bare opp og ned igjen! Til Chamonix tok det vanligvis bare 15 minutter ned med de to heisene. En busslast med japanere brukte mobiltelefonene meget flittig. En bataljon franske soldater som var på øvelse, søkte ly for stormen. Klatrerne i området kom seg i hus. Noen av dem la seg til for natten i den ene trappeoppgangen, med soveposer og primuser.

Folk ble mer og mer syke, det var oppkast

i gangene, mange var påfallende bleke og blanke i øynene. Mange, særlig barna, frøs. Vi hadde fått kaffe, vann og sjokolade på stedet, og stadig beskjeder over høytaleren at heisene til Frankrike ville komme i drift med det første. Vi begynte å ane uråd. Stedet var nærmest uten ledelse. Etter fire timer ble det spurt etter lege over høytaleranlegget.

Psykiatri

Jeg meldte meg selvfølgelig til legetjeneste. Det viste seg at jeg var den eneste legen der oppe. Jeg ble vist til sykestuen, en varmestue med to sengebenker, et sparsomt utstyrt medisinerom, noen ulltepper, og plastposer til oppkast. De fleste syke var barn eller mødre. De fleste snakket fransk eller italiensk, men noen forstod engelsk. En av lederne fortalte meg at de syke var høydesyke. Det var tendenser til gryende panikk.

Ledelsen hadde nå planer for evakuering før det ble mørkt. Evakueringen kunne skje på en av to måter: via gondol til Italia eller via helikopter til Frankrike. Gondolheisen til Italia kunne åpnes så snart de fikk de italienske heisførerne tilbake fra middag. Opprinnelig hadde heisene stengt kl 17. Det var blitt utdelt nummerlapper, 60 lapper nummer 1, 60 lapper nummer 2 osv. Evakueringen skulle foregå i

denne rekkefølge, men de syke skulle fraktes ned først. Jeg beroliget de høydesyke og panikkslagne på best mulig måte, på engelsk, norsk og et og annet fransk ord. Jeg oppfordret dem til å drikke vann, og gav dem som frøs, varme tepper. Det viktigste var selv å være rolig. Det hadde en direkte dempende effekt på den begynnende panikken i sykestuen.

Jeg forberedte meg mentalt på at vi måtte overnatte. I så fall måtte noen ta ledelsen. Klatrerne måtte dele sine varme klær med turistene. Vi måtte spise maten som var på lageret. Vi måtte innta restauranten og fordele oss i grupper med hensyn til å finne ro om natten. Dessuten hadde jeg sett at souvenirbutikken solgte fleeceklær, luer og votter. Det kunne gi varme i tillegg til de skitne effektene til klatrerne. Jeg var på det tidspunkt

Aiguille du Midi. Den ene toppen kan nås med gondolheis fra Frankrike, den andre fra Italia. En gondol er på vei opp

sikker på at vi ville overleve en natt der oppe, kaldt og kummerlig, men overleve. Jeg forsøkte å roe de syke og deres foreldre.

Jeg observerte at min egen hodepine og kvalme ble mindre plagsom når jeg kom meg i aktivitet og begynte å være doktor. Det så ut som om de høydesyke barna ble bedre når jeg snakket med dem. De sluttet å gulpe i sine plastposgoer, og hørte etter og begynte å smile. Jeg prøvde å få mannskapet til ikke å over reagere. De splittet familier, sendte mor og et barn med helikopter til Frankrike, mens far og et annet barn ble sendt med gondol til Italia. Jeg jobbet for å få vaktene til å forstå at de redde barna ble enda mer redde av denne oppsplittingen, kanskje de voksne også. Situasjonen for de syke var ikke så pre-

kær at evakueringen ikke kunne skje mer rolig. Til slutt ble jeg med på å velge ut de syke voksne, bl.a. en del eldre mennesker, som ble transportert i helikopter til Frankrike i stedet for den lange gondolturen over isbreen til Italia.

Finale

Det gikk godt. Alle kom seg ut og ned. Selv var vi av de siste som ble evakuert. Noen klatrere og risikosøkere var igjen da vi drog. Vi ble tilbudt helikoptertur til Frankrike, men bilen stod jo i Italia, og vi hadde hotellrom i Aosta, så vi foretrakk derfor evakuering i gondol i måneskinn over breen. Det var en kald, krystallklar, fantastisk opplevelse. Dagen etter var det enda penere vær, men vi

hadde ikke lyst på ny tur til Aiguille du Midi. Det får være til en annen gang.

Da jeg kom hjem, fant jeg Tidsskriftet nr. 17/2002 med Morten Rostrups artikkel om akutt høydesyke (1). Den ble jo høyaktuell. Jeg var på sett og vis glad jeg ikke hadde lest den på forhånd, for jeg visste ikke at høydesyke var så farlig at man kunne dø av det.

Synnøve Bratlie
Sandakerveien 59
0477 Oslo

Litteratur

31. Rostrup M. Reiser til store høyder – akutt høydesyke. Tidsskr Nor Lægeforen 2002; 122: 1692–4.

○